

»Velikokrat se zgodi, da gre glas vse generacije neopazno mimo. To je v resnici velika škoda.«

ÁRON HORVÁTH BOTKA

Na filmsko režijo sem bil sprejet pri dvaindvajsetih letih. Sprva sem imel popolnoma dodelan načrt. Cilj je bil, da po vsakem uspešno zaključenem letniku filmski portfolio postane bogatejši z referenčnim izdelkom, ki me postopoma, a z zanesljivimi koraki vodi k temu, da postanem prepoznaven avtor nove generacije slovenskih filmarjev. Končni cilj je bil, da bom nekoč snemal celovečerce. Zavedal sem se, da je film dolgotrajen proces in lahko traja leta, da pride do realizacije. Vedel sem, da bom diplomiral, ko bom dopolnil petindvajset let; to je pomenilo, da imam na voljo tri leta, da napišem scenarij, ki ga bom takoj po študiju unovčil na razpisu Slovenskega filmskega centra (SFC). Zdelo se mi je samoumevno, da bom po končani akademiji začel delati kot režiser. S tako zastavljenim ciljem bi bil, ko bi posnel svoj prvenec, v najslabšem primeru star osemindvajset. To so bile mladostniške sanje. Zdaj, ko pišem te stavke, me od mojega naslednjega rojstnega dne loči točno en mesec. Star bom trideset let. Na namizju računalnika čakajo pripravljene celovečerni scenariji, vendar mi do realizacije prvenca še ni uspelo priti.

Način, na katerega sem razmišljal ob začetku študija, se mi danes zdi hecen, vendar tega mladega nadobudneža popolnoma razumem in mu mogoče celo zavidam. Bil sem naiven, neučakan, vendar prav zaradi tega tako zagnan, toliko bolj svoboden. Vse je bilo mogoče. Sanjal sem o filmskem svetu in z vsako novo idejo, vsakim novim kratkim filmom, se mi je zdelo, da sem bližje prestižu, ki zajema ta plemeniti poklic. Sanjal sem o sodelovanju z že uveljavljenimi igralci in o tem, da mi bo morda nekoč uspelo ustvariti lasten filmski svet, v katerega se bodo gledalci z veseljem vračali, trud pa bo nagrajen z najvišjo možno nagrado – kreativno svobodo, ki bo podprta tudi s strani financerjev. Iz projekta v projekt sem se razvijal. Najprej sem preskakoval več

stopnic hkrati. Nato se je število hitro zmanjšalo. Višje ko sem se povzpел, težje je bilo napredovati. To je bilo neko splošno spoznanje, ki najbrž velja tudi na drugih življenjskih področjih. Čez čas sem opazil, da mi je začetniška, naivna zagnanost začela upadati. Postal sem veliko bolj racionalen, zadržan v idejah in zdi se mi, da sem se tako začel cenzurirati že v samem začetku kreativnega procesa. Zdaj imam občutek, da napredujem le korak po korak in na posamezni stopnici preživim veliko več časa, kot bi si želel. Pred kratkim sem se v pogovoru zalotil, da sem rekel nekaj v tem smislu: »Vem, da bo prej ali slej prišla priložnost za naslednji film, zato nisem več tako neučakan.«

Ne vem, če bi znal opredeliti, ali je bila ta izjava iskrena ali zgolj neka tolažba, ki bi mi olajšala trenutno počutje. Če pomislim, sem v resnici še vedno precej neučakan. Delam na tem, da bi se naslednja ideja v film realizirala čim prej, medtem pa se bodrim, da je »zapravljen« čas, ki mine med projekti, normalne dolžine. Da ne gre za izgubljeno obdobje, pač pa konstruktivno enoto, ki služi osebnemu razvoju, ki ga v danem trenutku še ne morem razumeti, vendar bo imel nekoč v prihodnosti ključno vlogo pri tem, kakšen človek bom postal, kakšne filme bom delal. Da ne bo pomote: ne govorim o tem, da ne počnem nič, da zabušavam in samo čakam, da denar pade z neba. Govorim o tistem obdobju, ki se začne v trenutku, ko se rodi ideja, in zaključí, ko dobiš potrditev, da je projekt podprt in ima zagotovljena sredstva za realizacijo. Govorim o obdobju, ko je največ vložnega dela individualnega, in hkrati, ko se kot ustvarjalec počutim najbolj sam, v negotovosti, saj je želja po ustvarjanju prav v tem obdobju največja, paradoksalno pa se cilj zdi najdlje. Gre za posebno čustveno stanje, v katerem filmarji preživimo večji del svojega življenja. Trenutno sem v prav takem intervalu, ki v sebi

nosi poseben naboj nihanja čustev in razpoloženja. Včasih se mi zazdi, da je vse mogoče, da me nič ne more ustaviti, nato pa sledijo dnevi brezupa in občutka, da sem dokončno obtičal. Kljub temu pa sem ugotovil, da je to posebno stanje zelo pomembno, saj posledično prinese nekakšno razodetje, neke vrste eksistenčni monolog. Ta je poln banalnih, a zelo relevantnih vprašanj, kot sta recimo »Kaj sploh delam s svojim življenjem?« ali »A mi je treba tega?«.

Zavedam se, da ne gre za revolucionarno prevpraševanje, te teme so že zdavnaj predelovali velikani filmskega sveta. Tarkovski je celo napisal knjigo *Ujeti čas*, v kateri med drugim posveča razmislek prav temu prostoru, ki nastane med filmskimi projekti. Poleg tega se prav tako zavedam, da na ta vprašanja ni enoznačnih odgovorov. Zame je to novo, popolnoma neznano poglavje v življenju, kjer se počutim precej sam. In ker se s to ponavljajočo entiteto dvigov in padcev še nisem popolnoma naučil živeti, sem se odločil, da vprašam, kako se glede tega počutijo nekateri kolegi, filmske ustvarjalke in ustvarjalci moje generacije (tisti pod trideset). Zanimalo me je, kako oni premostijo to obdobje negotovosti in kako se soočajo s tem načinom življenja.

O prihodnosti in pogojih filmskega ustvarjanja sem se tako pogovarjal z mlajšimi predstavniki slovenskega filma, **Augustom Adrianom Braatzem, Ester Ivakič, Domnom Martinčičem, Leom Černicem, Martinom Drakslerjem, Mihom Likarjem in Emo Muc.** Nekateri izmed njih trenutno končujejo študij, drugi pa so že diplomirali iz filmske in TV-režije ter v zadnjih letih karseda aktivno prispevajo k domači avdiovizualni sceni. To, da so vsi izšolani režiserji, je bilo zame prvotno izhodišče, saj je med filmskimi poklici ta najbolj abstrakten. Ustvarjalci so z mano delili svoje misli, prepričanja, skrbi in izkušnje, s tem pa odprli veliko zanimivih, ključnih vprašanj na temo nenehno spreminjajočega se medija.

Omenjene avtorice in avtorji, ki so prisotni v našem prostoru, kljub trenutnim filmskim razmeram iščejo načine za ustvarjanje. Pogovor je potekal zelo sproščeno, saj sem želel, da se trendov, aktualnih sprememb ter novitet v filmskem svetu, ki jih opažamo tako pri nas kot v tujini, dotaknemo preko lastnih izkušenj.

Drugi, ampak zelo pomemben razlog, da sem si želel slišati mnenje prav te generacije, je, da je v našem okolju še ogromno mlade energije in kreativne svobode, ki je le včasih prepoznana pravočasno, zaradi česar se izgubi prevelik del kreativnosti, ki jo imajo ustvarjalci le do določene starosti.

Pogovor sem začel s vprašanjem »Zakaj si se odločil_a da se boš ukvarjal_a s filmom?«. Tako splošno vprašanje sem

postavil namenoma, saj veliko pove o tem, kakšno predstavo ima posameznik o filmskem poklicu.

»Ko sem se vpisala na faks, si nisem nič predstavljal. Pomembno mi je bilo, da se lahko intuitivno izražam,« je dejala Ester Ivakič. Podobno kot Ester se nas je večina odločila za ta poklic oz. študij, ker smo čutili ljubezen do ustvarjanja in do zgodb, ki jih pripoveduje platno. »Med študijem se nisem zavedal, kaj me čaka po faksu, zato sem bil tako svoboden,« se spominja Leo.

Vsak od nas je imel najljubši film, igralca, mogoče celo režiserja, ki ga je navdušil do te mere, da se je naivno, ne vedoč, v kaj se spušča, opogumil in tudi sam stopil v vlogo filmskega ustvarjalca. Proces delanja filma te v trenutku zasvoji. Kmalu se zaveš, da ustvarjanje filma ni poklic, temveč način življenja. »Moja pričakovanja so se nekako sploh vzpostavila med faksom, saj prej nisem imela neposrednega stika s filmskim in televizijskim ustvarjanjem in nisem niti vedela, kaj naj pričakujem. Po tem pa te sam proces filma nekako posrka vase,« pove Ema.

Ker smo vsi odraščali v svetu, kjer dominira celovečerna forma, je bil naš prvotni cilj, da bomo nekoč postali režiserke in režiserji, ki bomo ustvarjali v tej formi. Nato pa so se odprla vrata avdiovizualnega medija, kjer smo spoznali, da je možnosti še in še. Nekateri so odkrili animacijo, drugi dokumentarni film, vsi pa smo se poskusili v formi kratkega filma. »Na tem področju sem začel ustvarjati, da bi se lahko izražal. Seveda je bil od vedno cilj narediti celovečerni film, ki me bo definiral kot avtorja. Da bom naslednji Scorsese (*smeh*). Če pomislim, je res smešno, kako sem bil naiven in kakšen zagon mi je to dalo,« svoje začetke opiše August.

V času izobraževanja na akademiji smo se poglobili v filmske svetove. Poudarek je bil na procesu ustvarjanja filmov. Teorije je bilo zadosti, prakse še več. Zasuti z delom smo hiteli z oddajo nalog, ki so postale tedenska obveznost. Naš svet se je zožil med stene AGRFT in z njim tudi problemi. Bilo je pestro, a kreativno. Naporno, a tudi koristno. Vendar sem pozneje ugotovil, da ni bilo prav zares življenjsko: ko sem po zaključenem študiju s ponosom prevzel diplomo in naziv diplomiranega filmskega in televizijskega režiserja, sem se namreč naenkrat zavedel, da o realnosti filmskega poklica ne vem skoraj nič.

Martin Draksler, ki trenutno končuje svoj diplomski film in razmišlja o nadaljevanju študija na magistrski smeri, preprosto, a celostno zajame občutek, ki ga občuti večina študentov filmske smeri pred zaključkom. »Ko končaš faks, se ne zavedaš situacije. Prideš iz okolja, kjer tri leta delaš z dobrim

ritmom, v varnem okolju. Potem pa se filmski ustvarjalci za- tečemo v neke sorodne forme, recimo videospote, ker tistega, za kar smo se učili, ne moremo delati.« Podobne občutke po zaključku študija na AGRFT deli tudi Leo, ki pravi: »Po filmski idili ustvarjalnosti sem se naenkrat zavedel prvih omejitev.«

Nekdo, ki je prej ustvarjal pod okriljem institucije, ki mu je pomagala realizirati ideje, se v trenutku znajde sam. Kreativne probleme nadomestijo birokratski. Sledi neke vrste *reality check*, ki je del odraščanja in začetek neke samostojne ustvarjalne poti. Redkim uspe, da začnejo takoj po zaključenem študiju delati na celovečernem projektu. Ester svojo priložnost opiše kot srečno naključje: »Ko sem zaključevala magistrski film, me je na srečo našel projekt in sem takoj nadaljevala z delom. Od tega je že tri leta in vsak korak naprej zahteva zelo veliko časa in potrpežljivosti.« August, ki je od zaključka študija že sodeloval pri treh celovečernih filmih kot asistent režije, pa pravi: »Kot asistent sem moral dati svoj (kreativni) jaz na stran zaradi določenih pričakovanj, kakšna mora biti oseba, ki zavzema to funkcijo. Četudi samo za krajše obdobje, je bilo najtežje, da sem moral zatreti ravno to, zaradi česar sem prvotno izbral poklic režiserja.«

Trenutno nam ne preostane nič drugega, kot da svoje projekte, ki ciljajo na razpise, razvijamo v prostem času, za zaslužek pa delamo na področju komerciale; od promocijskih videov, reklamnih filmčkov in spletnih serij do asistenc. Včasih se celo zgodi, da opravljamo različne funkcije; nastopimo v vlogi montažerja, tajnika ali tajnice režije, vse do grafičnega oblikovalca. Delamo vse, da pokrijemo mesečne stroške, predvsem pa zato, da ohranimo stik z ustvarjanjem filmov. »Kot filmski ustvarjalci smo se primorani prilagoditi. Moramo ostati odprti za razne forme, aktivno spremljati kulturno politiko in biti dejavno prisotni, če želimo spet dobiti možnosti režije. Veliko nas je režiserjev v tako majhni državi, zato lahko dolgo traja, da vsak pride na vrsto,« svoj razmislek nadaljuje Martin.

Poraja se mi misel, da živimo v prepričanju, da delamo kot režiserji, medtem pa lahko mine več let, preden se zave- mo, da smo izgubili stik s tistim, zaradi česar smo se sploh podali v ta poklic. Ali smo sploh režiserji, če ne naredimo vsaj enega avtorskega projekta na leto?

Leo Černic in Domen Martinčič sta se odločila za nadaljevanje študija v tujini. »Po diplomii sem pobegnil v Italijo. Tu se počutim zdaj veliko bolj varno, kar mi daje neke vrste mir za ustvarjanje. Slovenija je res majhna in si zaradi tega lahko hitro izpostavljen. Pričakovanja so lahko večja,« o nadaljevanju študija v Italiji pove Leo. »Ko sem leta 2016 s Katarino Morano posnel njen magistrski film, mi je to dalo

pogum, da se preusmerim v snemanje. Režija me prav tako veseli in rad režiram, ampak nas je v Sloveniji res veliko in precej boleče je bilo spoznanje, da je ljudi, ki cenijo to, kar nudimo, zelo malo. Najbrž je bil to tudi razlog za moj odhod. Seveda to ne pomeni, da se ne bi rad vrnil. Daleč od tega. Najrajši bi ustvarjal doma, ampak bo to žal možno samo, če bodo dani pravi pogoji,« dodaja Domen, ki trenutno študira filmsko snemanje v Zagrebu. Opogumiti se in zapustiti dom, to nikakor ni enostavno. Še posebej ker v času akademije večinoma nastanejo manjše delovne ekipe ljudi, s katerimi se sodelovanje po navadi nadaljuje tudi po študiju. V tujini se je treba znova uveljaviti in začeti od začetka.

Diplomski film pomeni neke vrste vstopno točko v profesionalni svet, ki usmeri pozornost na mlade avtorje. Na lokalni ravni imajo študentski filmi velik pomen, vendar bi jih lahko akademija še bolj promovirala. Preko zaključnih filmov se po navadi zgodijo sodelovanja z že uveljavljenimi produkcijami, vendar je novega filmskega kadra na letni ravni še vedno preveč, zato mladi filmarji večinoma delamo na komercialnih projektih kot asistenti ali pomočniki. Kaj torej delamo tisti, ki smo se po študiju odločili, da poskusimo ustvarjati v domačem okolju? »Želim si delati igrane serije, predvsem kako avtorsko serijo. Ta želja je enakovredna želji režirati celovečerni film. Od zaključka študija sem pri celovečercih sodelovala kot asistentka režije, v tem delu uživam in pridobila sem dragocene izkušnje, ki mi koristijo tudi, ko sama režiram. Je pa res, da je enkrat treba potegniti črto in stopiti korak naprej, ker se mi zdi, da potem producenti nate- gledajo kot na asistenta in ne režiserja; enaka je moja izkušnja pri serijah,« pravi Ema.

Tudi Miha je eden tistih, ki veliko dela kot asistent režije pri spletnih serijah: »Če delaš kot asistent, sproti težko raz- vijaš svoje stvari. Imel sem primer, ko sem ob asistenci želel izpeljati manjši glasbeni video in sem tako spal samo pet ur na dan. Vendar to človek še nekako zdrži. Večji problem vidim v miselnem preskoku. Kot asistent se ukvarjam z bolj birokratskimi, organizacijskimi problemi, zato je med tovr- stnim delom težko kar nenadoma 'vklopiti' kreativno.« Martin o kombiniranju ustvarjalnosti in komercialnih projektov razmišlja podobno: »V resnici smo zelo lačni filmov, ampak imam vseeno občutek, da prosim preveč, če izrazim željo, da bi lahko snemal filme. Ko sem se vpisal na akademijo, sem mislil, da filme delajo samo tisti najbolj nadarjeni. Zdaj pa vidim, da se interes porazgubi. Ljudje se preusmerijo in do filma se prebijejo samo najbolj vztrajni. Seveda razmišljam o tem, da bi nadaljeval študij, saj mi to ponuja še magistrski

film v okrilju akademije. Rad pa bi tudi nabral izkušnje, vendar sem do vloge asistenta režije rahlo zadržan. Nevarno je, ker ljudje hitro pozabijo na to, da si režiser.«

Na srečo projektno delo, kot je biti asistent pri seriji, traja le nekaj mesecev in se potem lahko posvetimo lastnim projektom. Kaj se zgodi v tem primeru? Kakšne so takrat možnosti? Likar nadaljuje: »Če scenarijev ne pišeš sam, imaš zelo malo možnosti za režiranje lastnih projektov. Pri nas še vedno ni toliko scenaristov, da bi imel možnost izbora zgodbe po lastnem okusu. Prevečkrat moram stopiti v različne vloge (scenarist, producent ...), če želim ustvarjati. To je utrujajoče in jemlje primarni fokus. Poleg tega za bolj resne projekte, kot je recimo celovečerni film, ne morem, niti ne želim opravljati vseh teh funkcij. To bi bil samomor.«

Razlog, da smo se odločili za ta poklic, je film. Za ustvarjanje filma potrebuješ veliko denarja, v Sloveniji pa so edina možnost financiranja javni razpisi. Na razpisih štejejo reference, ki pa jih težko nabereš, če ne dobiš priložnosti, kar je po Leovem mnenju začaran krog: »Kratki filmi podpirajo mlade avtorje, ampak je tega zelo malo. Enako velja za prvence, financiranje na letni ravni se odvija samo 'ena po ena'. Sprašujem se, kako se dokazati in nabirati reference, če ni priložnosti. Ne velja, da vedno delajo isti ljudje, delajo različni in reciklira se, problem je v količini financiranja.«

Miha pa se zaradi istega razloga sprašuje o relevantnosti tematik: »Kaj je dovolj velika tema, da bo čez šest let, ko bom mogoče dobil sredstva, še vedno dovolj pomembna?« To vprašanje je tudi zame zelo pomembno, saj imam izkušnje s pisanjem scenarija, katerega zametki segajo v leto 2014. Od takrat se je veliko zgodilo. Sam sem se spremenil in z mano tudi vsebina scenarija. Tudi če mi uspe ohraniti idejno raven, se zavedam, da bom v nekem trenutku predelal problematike, ki jih obravnavam v tej zgodbi, in po tem več ne bom imel potrebe, da ustvarim ta film. Kar je na neki način izgubljena priložnost. Živeti toliko časa s scenarijem, ki obravnava določene teme, je naporno, ampak hkrati del ustvarjalnega procesa.

Ema opozarja na problem mladih tudi na področju serij: »Malo sem razočarana, da je težko dobiti mesto režiserja pri serijah, ki so v velikem razmahu, a so vrata tam praktično zaprta. Večinoma delajo eni in isti, v glavnem moški, ki hkrati sodelujejo pri več projektih. Zdi se mi, da bi tu moral biti prostor za mlade, saj nas je precej, ki bi radi delali serije. Pri serijah sem delala kot asistentka ali tajnica režije z napačno miselnostjo, da nimam dovolj izkušenj, da me produkcija ne pozna in da bom morda pozneje dobila priložnost kot režiserka. Lahko delaš kot asistent, tajnik režije, a kljub

dolgotrajnemu in dobremu sodelovanju ne prideš do dela kot režiser_ka. Vmes sem režirala spletno serijo **LP, Lena** (2018–2020, Eva Tomažin in Žan Žveplan), si pridobila režijske izkušnje na nacionalni in komercialni televiziji ter sprotih manjših projektih in v okviru magistrskega študija na AGRFT posnela pilot za svojo TV-serijo. Pri kolegih, ki se jim je v nekem trenutku zgodil preboj, pa opažam, da se jim nove priložnosti ponujajo večkrat. Dogaja se tudi, da projekt začneš kot režiser, ki ga je izbral producent, pa te zamenjajo, ker na pomembno mesto v ekipi vstopi nekdo nov, ki te ne pozna. In si v začaranem krogu. Obstajajo timi, ki sodelujejo med seboj, in če nisi v pravem timu, lahko odpadeš s projekta, tudi če je bilo tvoje sodelovanje že potrjeno. V smislu avtorstva se mi zdi, da produkcija serij lahko ponuja veliko, ampak priložnost je do zdaj dobila le peščica.«

Skoraj vsak, ki je dovolj potrpežljiv in vztrajen, pride na vrsto in ima možnost delati film. Res je, da vmes mine »pol stoletja«, vendar možnost ostaja. Med čakanjem na razpise smo primorani poiskati alternative. V času poletnih dopustov delamo gverilske kratke in eksperimentalne filme, da potešimo potrebo po ustvarjanju. Med drugim režiramo tudi glasbene videe, ki lokalnim glasbenikom prinesejo dodatno prepoznavnost, nam filmarjem pa neke vrste svobodo za kreativno.

Iz meseca in mesec je treba poravnati račune, in čeprav je režija naš poklic, za katerega naj bi bili (vsaj približno) primerno plačani, ti prihodki prepogosto ne predstavljajo niti minimalne mesečne plače. Poleg omenjene težave pa se pojavlja tudi paradoks dostopnosti medija. Po eni strani nam dostopnost morja tehnologije pomaga pri nizko- ali brezbudgetnih projektih, a hkrati ravno zato izšolan režiser pri komercialnih projektih postopoma izgublja svoje mesto.

Že omenjeni glasbeni videospoti se pogosto delajo z minimalnimi sredstvi ali celo brez njih, za reference mladih avtorjev, ki zagnani proizvajamo slikovno količino. Zdi se mi, da je publika postala imuna na nove vsebine, obenem pa so tudi nekateri kreativni sektorji (kostumografija, scenografija ...) začeli izgubljati svoj pomen, saj so finančno prikrajšane snemalne ekipe pogosto skrčene le na režiserja in snemalca ali celo na eno samo osebo, ki nastopi v funkciji vseh sektorjev hkrati. V tujini se ta trend že spreminja v popolnoma nove hibridne forme, mešane s socialnimi omrežji. Tik-tok in podobne platforme so tiste, ki postavljajo komercialne avdiovizualne trende.

Generacijam, ki odraščajo s pametnimi telefoni in socialnimi mediji, je uporaba raznih snemalnih aplikacij ter montažnih programov samoumevna. Splet je zasut z vlogerji,

Ekipa na snemanju za projekt Odrisi svetlobe tam notri je vse naše življenje.

Na snemanju filma Ne pozabi dihati (2019), foto: Željko Stevnić

Na snemanju filma Delčki (2020), foto: Ina Ferlan

Gartenbata (2018), foto: Dejan Uliga

ki na dnevni bazi nalagajo neskončne količine podatkov, ti pa imajo moč, da preoblikujejo cele generacije po svoji podobi. Izgublja se identiteta in v plazu informacij je vse manj prostora za notranji monolog, ki je nujen za zmožnost lastne presoje. Prihaja do popolnega razvrednotenja stroke in filmski ustvarjalci smo se primorani prilagoditi, saj konkuriramo z vsakim, ki ima pametni telefon s kamero in obvlada osnovne koncepte montaže. »Mislím, da nas kot 'upravljalcev orodja' v določenih formah ne bodo več potrebovali. Kar obvladamo mi, dela že vsak influencer. Mogoče gre le za nekakšen trend, ki ne bo trajal zelo dolgo, ampak je relevanten, saj spreminja odnos do avdiovizualnega medija. Vse ima svoje prednosti in slabosti, dejstvo pa je, da moramo ostati odprti za nove forme,« o pojavu razmišlja Ester.

Kaj nam preostane? Na SFC smo na čakanju, na komercialnih projektih pa konkuriramo z influencerji. Kako torej vidimo prihodnost AV prostora? Za kaj si prizadevamo? Kakšen je naš prispevek k slovenski filmski krajini? Ko sem postavil ta vprašanja med kolegicami in kolegi, sem začutil optimizem z grenkim priokusom. Vsi se nekako zavedamo redkih priložnosti, vendar v upanju, da bomo lahko svobodno ustvarjali, zapiramo oči pred resnico. »Dogajajo se velike reforme. Pozdravljam razvoj mlajših produkcij. Mogoče celo več priložnosti vidim v režiranju serij. Nič ni narobe s tem, da je vstopna točka režiranje serije, vendar cilj še vedno ostaja film. Trenutno sem star petindvajset let. Upam, da bo šlo vse po sreči in mi uspe do tridesetega realizirati celovečerni film. V vmesnem obdobju pa je dobro, da je človek odprt do vseh form, če ima priložnost delati kot režiser in ne samo kot asistent,« pravi Miha.

Ne samo pri nas, po vsem svetu se dogajajo spremembe. Trenutna situacija je pospešila spletno distribucijo in praktično ni več platforme videa na zahtevo (VOD), ki ne bi proizvajala lastnih filmskih vsebin. Samo vprašanje časa je, kdaj bo ta trend prispel tudi do nas. »Pri stvareh, ki jih trenutno režiram, imam avtorsko svobodo in se jih lotevam kreativno. In čeprav to morda niso medijsko najbolj odmevni projekti, se oklepam upanja, da se kmalu ponudi priložnost, ko bomo lahko (če govorim o serijah) režirali, kar si najbolj želimo, da bomo imeli avtorsko svobodo, da bomo gledalcem lahko ponudili čim več kakovostnih slovenskih vsebin. Da ne bomo več kupovali licenc, scenarijev in oddaj, ampak jih bomo izvažali. Želim si, da bi bili gledalci zahtevni in da bi lahko sami čim bolj zadostili njihovim željam,« razmišlja Ema.

»Velikokrat preberem komentarje pod članki o filmih na strani RTV, in vsakič me zamori, ker vidim, da Slovenci še

vedno mislijo, da je slovenski film negledljiv in zamorjen ter da ničesar ne dosegamo. Ampak od vsega je še vedno močnejša ljubezen do filma; upanje mi daje, da je film skupinsko delo. Preveč se imam dobro v procesu ustvarjanja, da bi nehala delati filme,« pove Ester.

Ob njenih mislih se mi poraja vprašanje domače publike in njenega odnosa do slovenskega filma. Čeprav v zadnjih letih slovenski avtorji pogosteje beležijo vidne dosežke v tujini, domača publika še vedno ne razume (finančnih) okoliščin nastanka filma; ko primerjajo slovenski film s tujo komercialno produkcijo, večinoma sodijo le končni izdelek. Kljub temu da je na razpolago vse več domačih avdiovizualnih vsebin (spletne serije, serije nacionalnega programa), se količina posnetih filmov na leto manjša. Postopek razbijanja stigme, da je slovenski film dolgočasen, zamorjen in negledljiv, pa ostaja dolgoročen izziv.

Menim, da je raznolikost vsebin ključnega pomena. Na ta način bi se filmi dotaknili širše publike. Mladi čutimo odgovornost in potrebo, da bi ustvarjali dobre vsebine in prispevali k temu procesu. Želimo biti slišani in verjamemo, da je tudi pri nas mogoče ustvariti filme (in serije), ki jih lahko postavimo ob bok katere koli svetovne produkcije. Ali kot pravi August: »V času študija smo vsi prepričani, da ima vsak od nas zelo poseben, edinstven pogled in ideje. Pozneje, ko pridejo komercialni projekti, s katerimi se človek preživlja, se ta pogled lahko hitro porazgubi, ker je zelo malo možnosti za kreativno izražanje.« Velikokrat se zgodi, da gre tako glas vse generacije neopazno mimo. To je v resnici velika škoda.

Kljub temu držimo glavo pokončno in ustvarjamo nove filme, nove serije, nove glasbene videe, ki dohitevajo svetovne trende. Avdiovizualni prostor, kot ga je vajeno slovensko občinstvo, se počasi spreminja. In kljub grenkemu priokusu ob trenutni situaciji me veseli, da sem začutil kolektivni zanos, ki kaže, da nismo pripravljeni kar tako odnehati. In če si, tako kot takrat pri dvaindvajsetih letih, ko sem bil sprejet na akademijo, ponovno zastavim vprašanje, kaj si želim v življenju, odgovor ostaja enak. Resnično si ne želim početi nič drugega, želim pripovedovati zgodbe. Do neke mere še vedno ohranjam ta naivni zagon, da se bo nekoč obrestovalo. Veliko časa in energije sem vložil v ta študij. Ustvarjam s srcem in korak po korak napredujem. Seveda pomislim na tujino, vendar nočem zapustiti domačega okolja in ljudi, ki mi pomenijo največ, konec koncev od tu črпам. V upanju na spremembe mi ne preostane drugega, kot da se nasmehnem in si rečem – AVANTI! – samo naprej! ■